

Na čem stojí CHRUDIM a z čeho je postavena

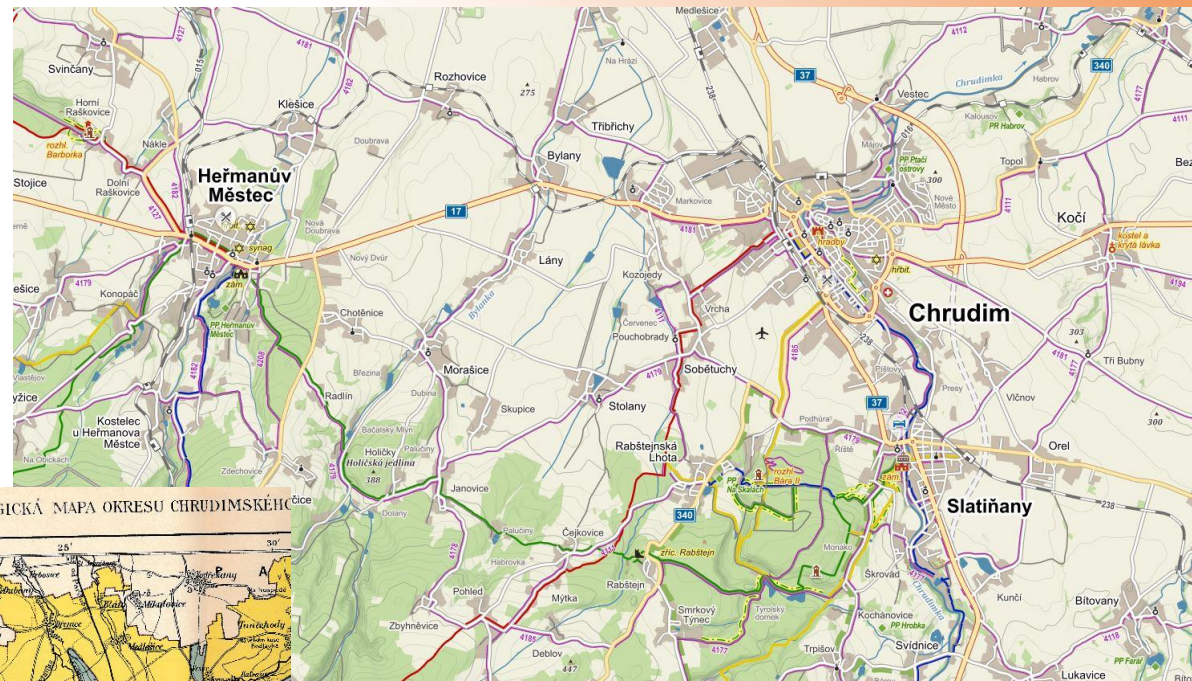
Chrudim 2017
PAMÁTKY A PŘÍRODA
RNDr. Daniel Smutek

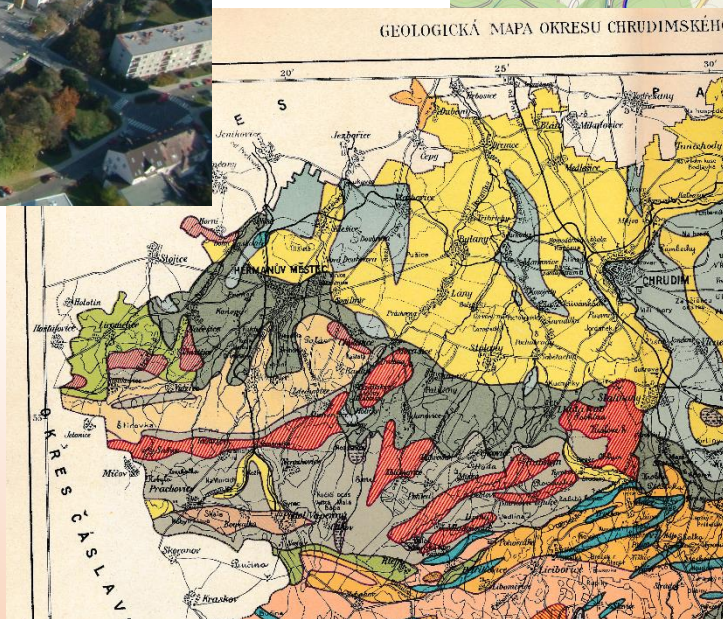
Na čem stojí Chrudim...trocha dávné historie

Letecké foto

Topografická mapa

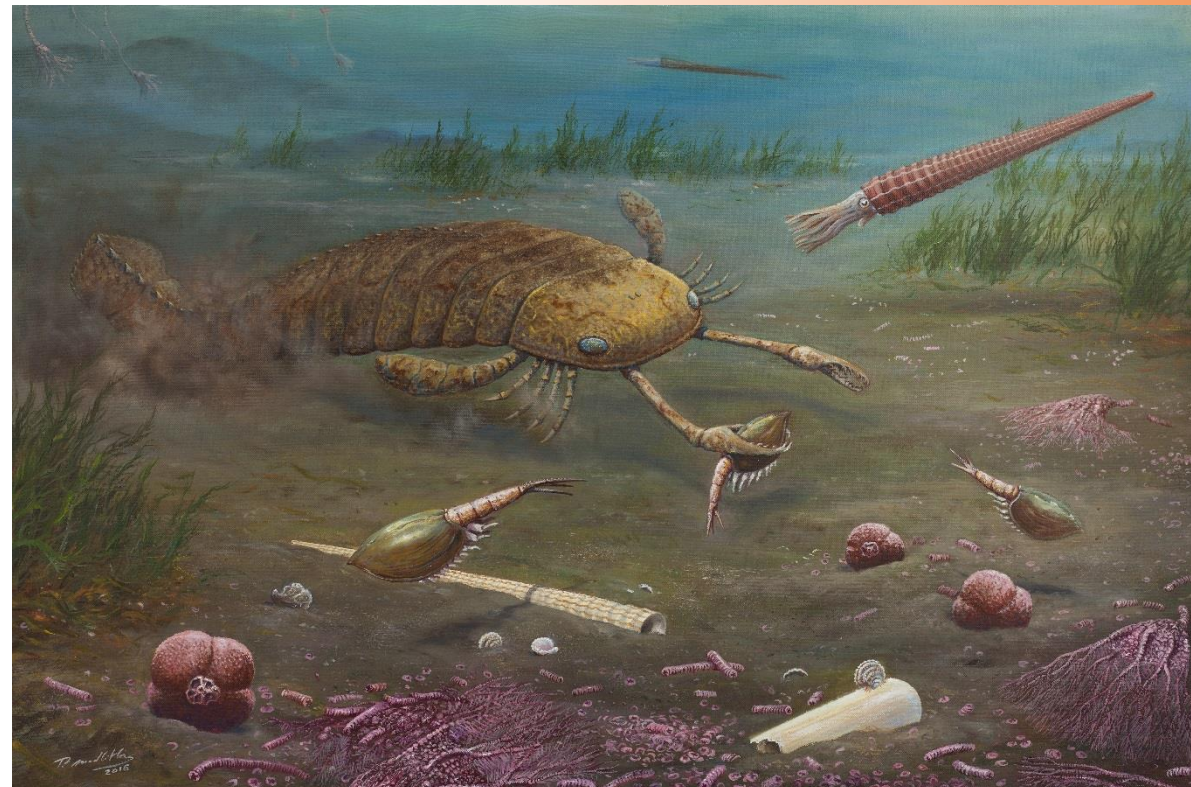
Geologická mapa

Od starohor po dnešek

(na obrazech od P. Modlitby, 2016)

Sopky u Sovolusk i Konopáče

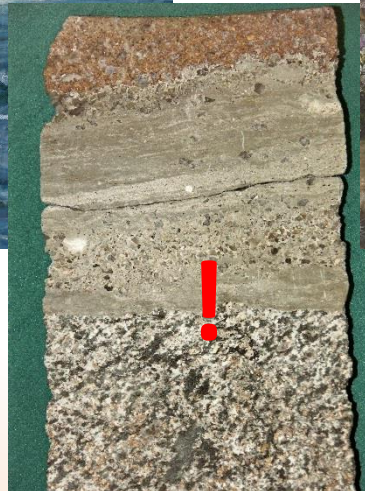
Prvohory od Prachovic i Monaka

Od starohor po dnešek

(na obrazech od P. Modlitby, 2016)

Žuly od Skutíčka (konec prvohor)

Houby v opukách a slínech (druhohory – křída)

„Teď“ (!) přišlo poslední (křídové) moře před „99 348 957“ lety

Od starohor po dnešek

„Nedávno“ u Podskály vyrazily
prameny (P. Modlitba, 2016)

Řeky tvarují krajinu, člověk také,
Škrovád koncem 19.století
(J. Houba, 2012)

Chrudimský ostroh...zlomy, které řeka zvýraznila

Ideální geologický profil v Chrudimi?

1-10 m

písky, štěrky – Pumberka, hřbitov U Václava

kvartér

10-60 m

slínovce, opuky – pod nemocnicí, bývalé vinice

křída – střední turon

60-85 m

opuky – nejbližší u Slatiňan

křída – spodní turon

85-110 m

pískovce – Škrovád, Monako, H.Městec

křída - cenoman

110-? m

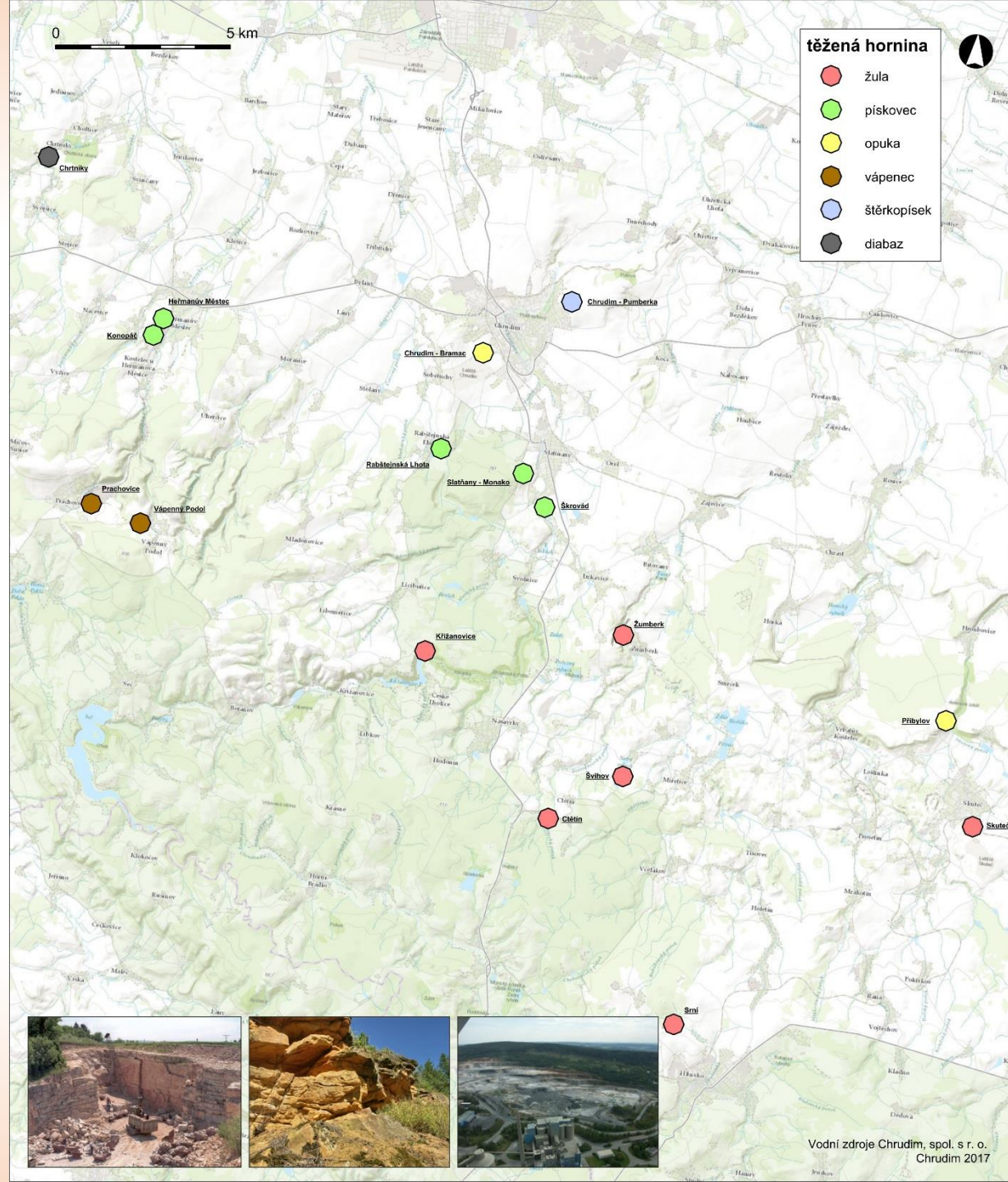
křemence, žuly – Monako, Žumberk

prvohory

Slínovec, svahy, gravitace = problémy se stabilitou

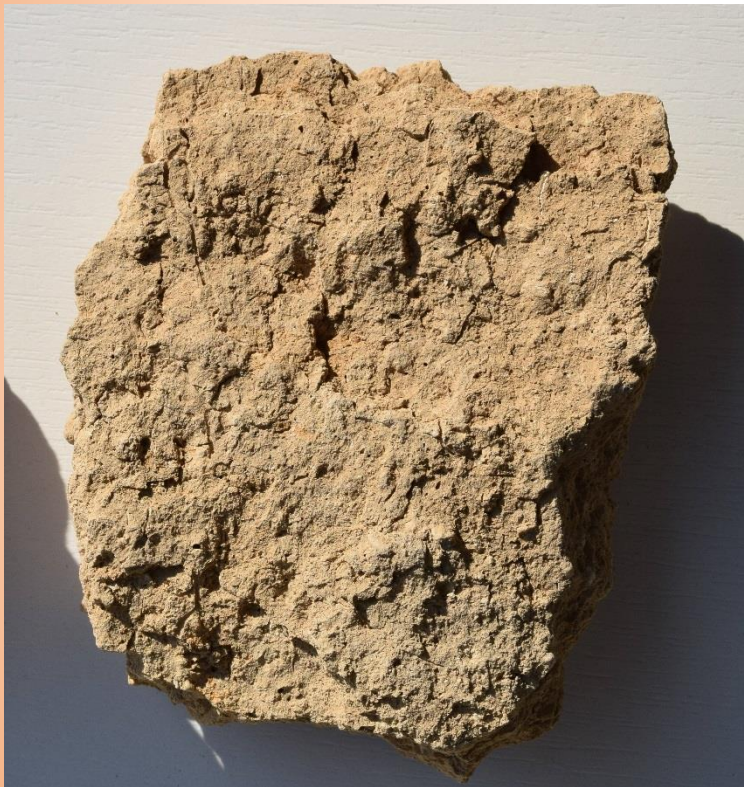

Lomy na Chrudimsku, o kterých budeme mluvit

Na čem stojí Chrudim a okolí (zdroj surovin pro stavby)

SPRAŠE
stáří
50 000 –
100 000 let

Spraš = cihly

Bramac, okolí letiště
Jáma po těžbě spraší

Na čem stojí Chrudim a okolí (zdroj surovin pro stavby)

Písky, štěrkopísky
(stáří „ted“)

Štěrkopísky „drží“
vodu (Červená
studánka)

Pumberka, 1947
J.Vodička

Pumberka dnes

Na čem stojí Chrudim a okolí (zdroj surovin pro stavby)

...co poslední moře nanoslo před 100 – 65 mil let, to se ještě nedávno těžilo a lámalo...

slepenec

pískovec

pískovec
s glaukonitem

opuka

slínovec

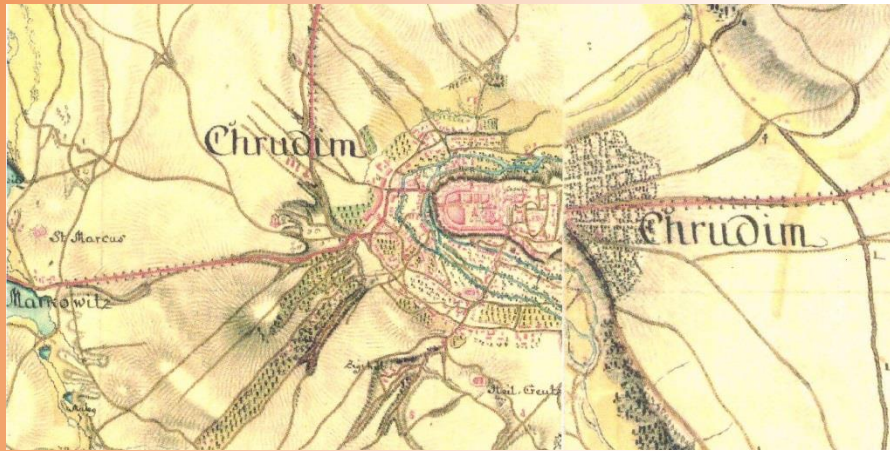
***Každý Chrudimák
musí znát!***

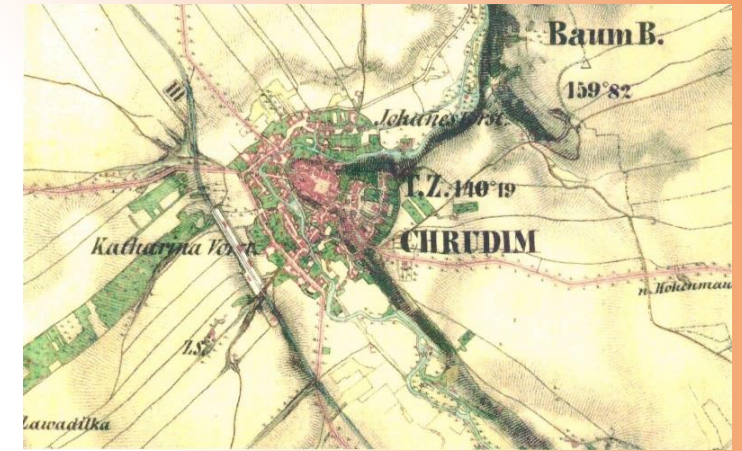
Proč Říp? ...protože je z Příbylova!

Pátrání po tom, kde se těžilo a lámalo

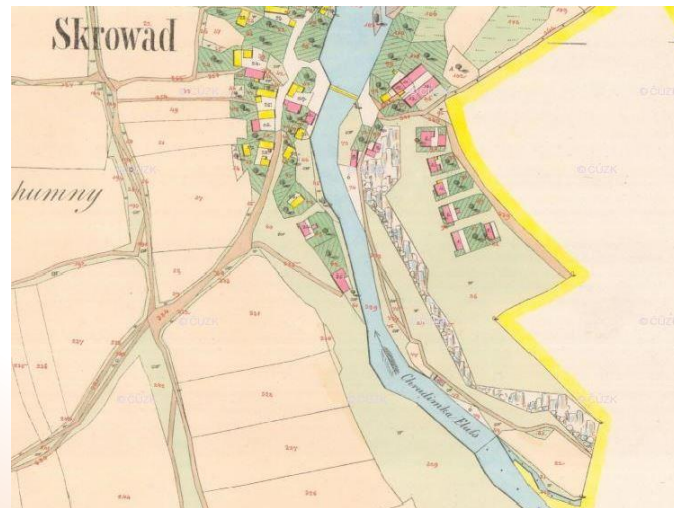
I.vojenské mapování (josefské)
1760-1780

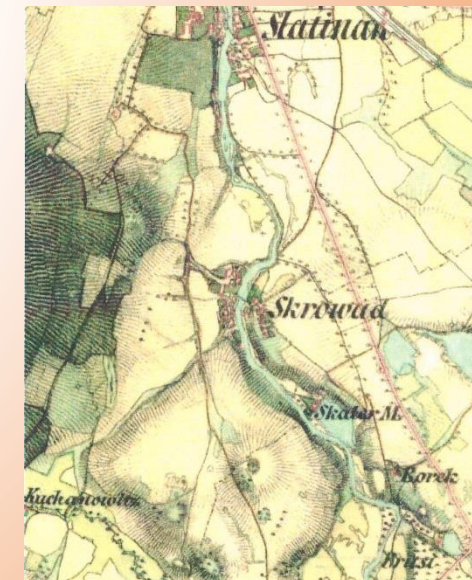
II.vojenské mapování (františkovo)
1806-1869

Některé mapy mlčí....

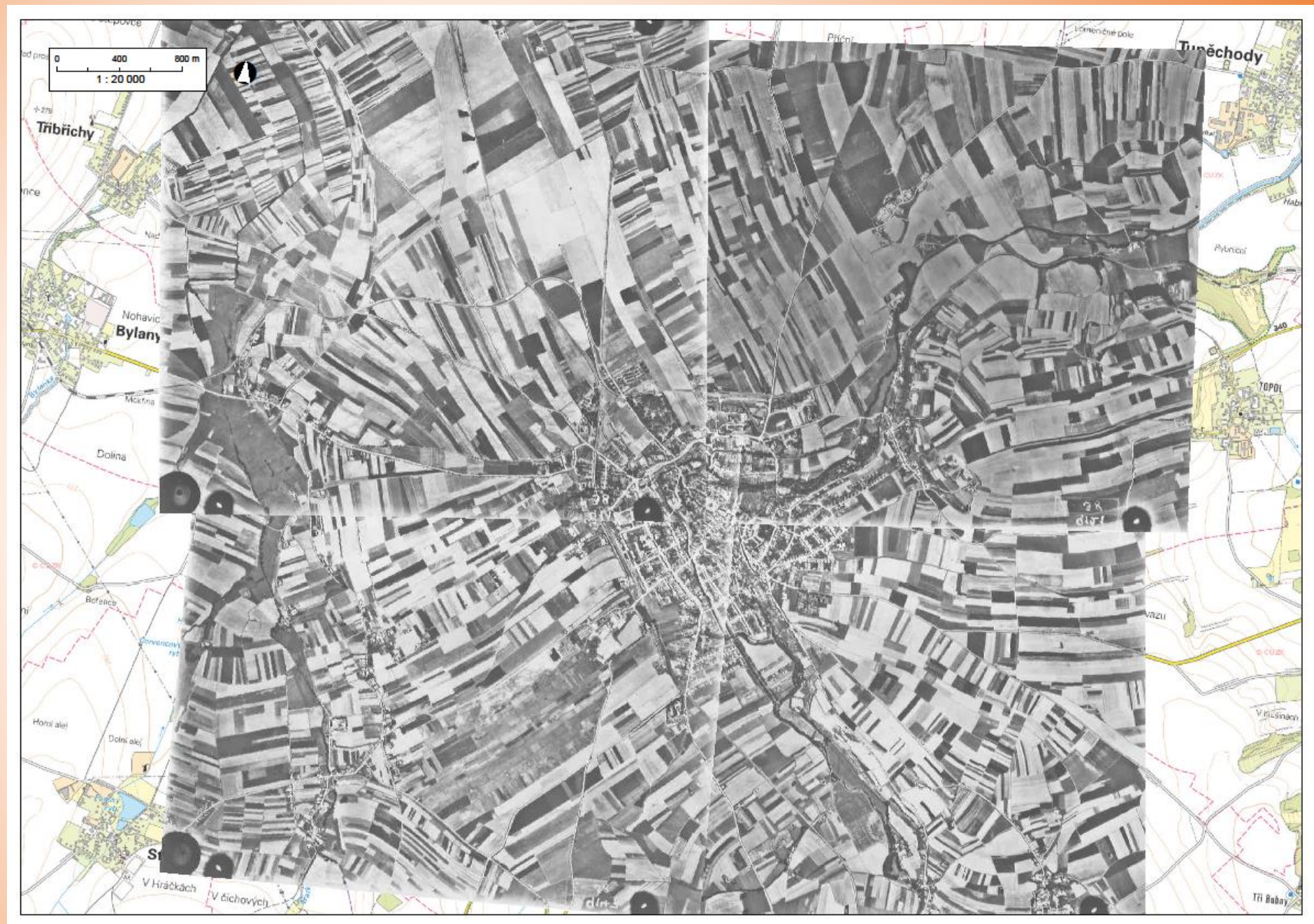

Císařské otisky map, 1839

Co nafotili vojáci (I.)

Chrudim
1938

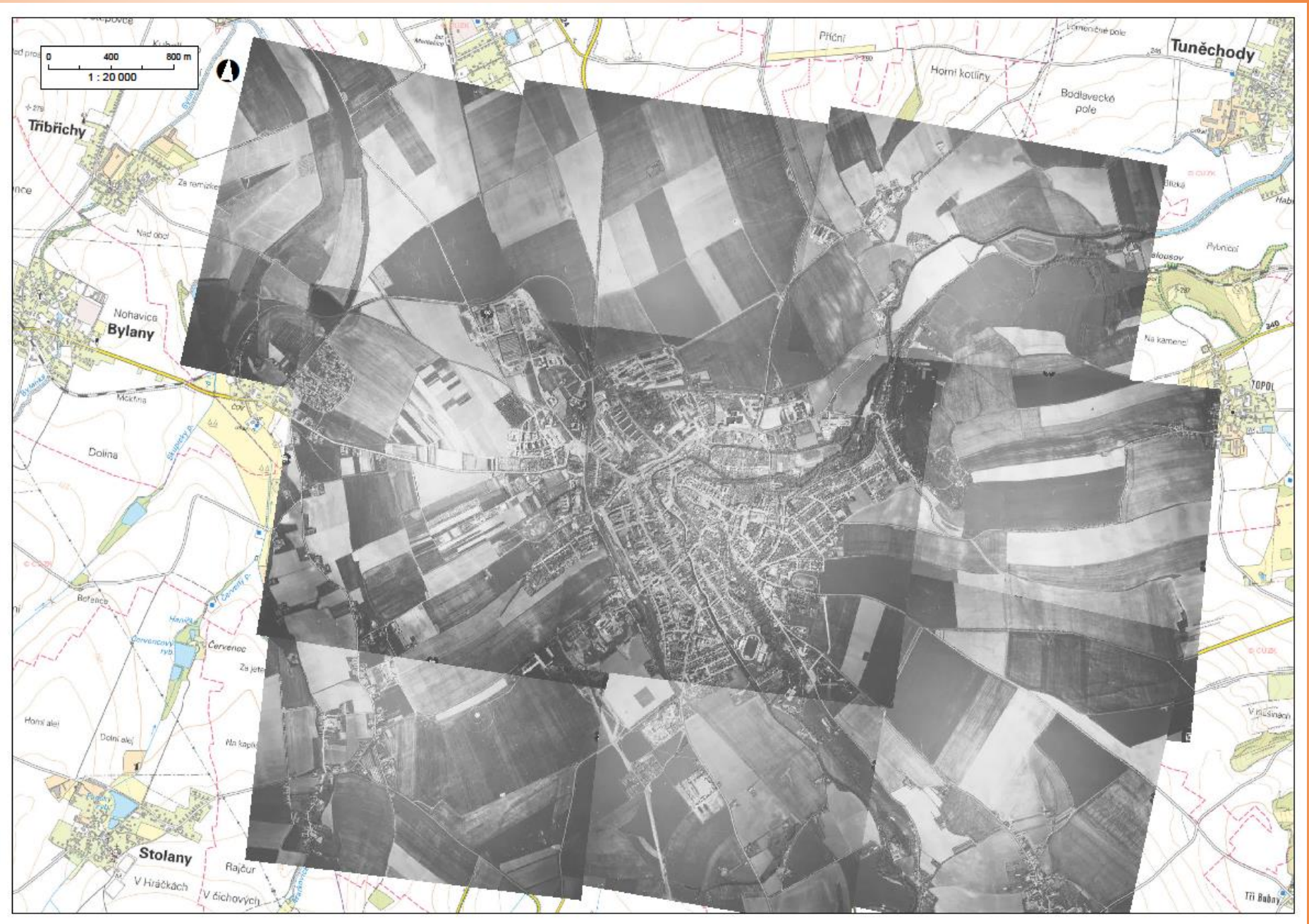
Co nafotili vojáci (I.)

Chrudim
1955

Co nafotili vojáci (I.)

Chrudim
1966

Co nafotili vojáci (II.)

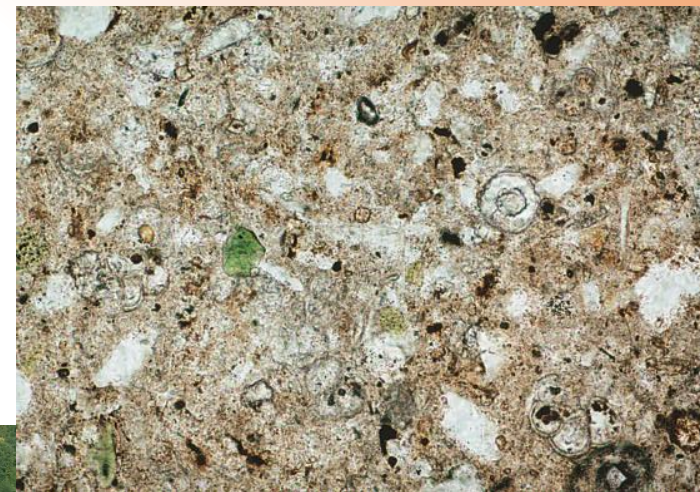
Škrovád
1950

Když se řekne opuka

Opuka =
spongilitický, vápnitý
prachovec

Lom Příbylov

Stáří:
křída - spodní turon

Chrudim stojí na „opuce“ (slínitý prachovec, stáří: střední turon)

Rychle
zvětrává,
drolí se a sutí

„zdravější“ kámen
je kdesi v hloubce

Kontrast se zdravou opukou
od Příbylova

Co je pod opukou?....Pískovec!

(stáří: cenoman, vrty u letiště, Jezbruna, plavecký bazén)

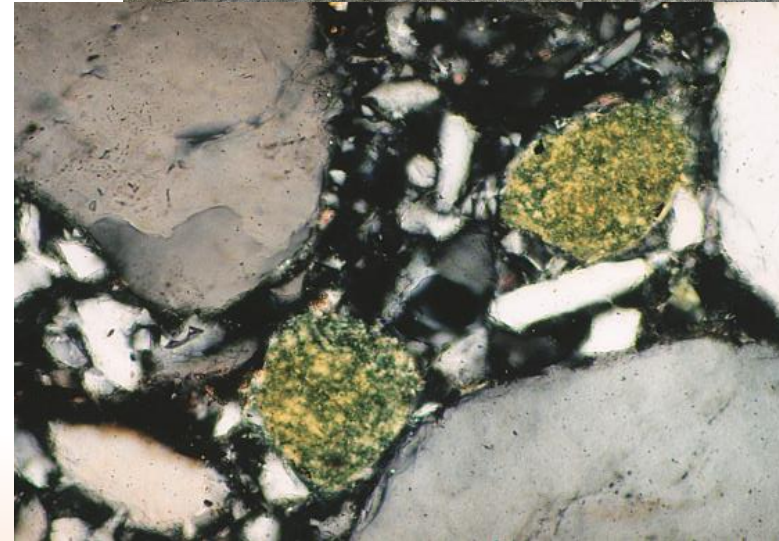

Škrovád

Pískovec
se řezal i
lámal

H. Městec

Glaukonit
důkaz moře

Pod pískovcem...křemenec!

(stáří: prvohory, ordovik)

Když se na Podhůře
lámal kámen

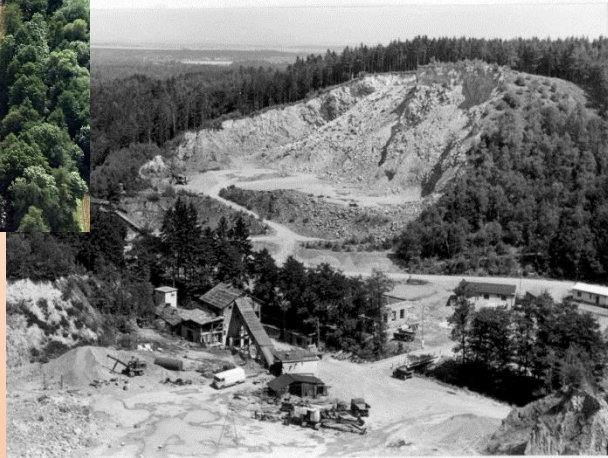
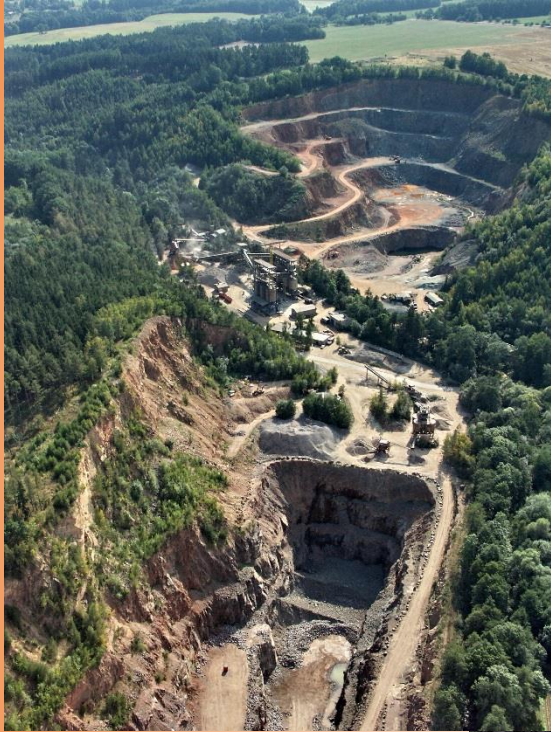
Básník J.Vrchlický
na Monaku

Kočí hrádek

ŽULA = národní kámen

(stáří: 250 – 300 mil let)

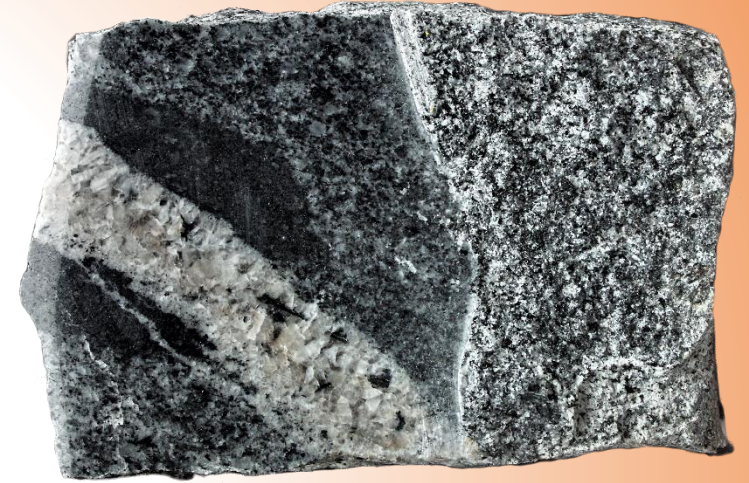
II/1621/1970

ARCHIV FOTOGRAFIÍ

RNDr. Jindřich Vodička

Žumberk u Chrudimě

Velký stěnový lom v údolí potoka Ležáku (pravý břeh). Těží se porfyrovitá žula červenavé barvy. (Nasavrcký pluton- oblast žumbereckých žul). Na protější straně údolí podobný lom v téže hornině.- V území byl proveden výpočet zásob s negativním výsledkem.

ŽULA na kámen i pro krásu

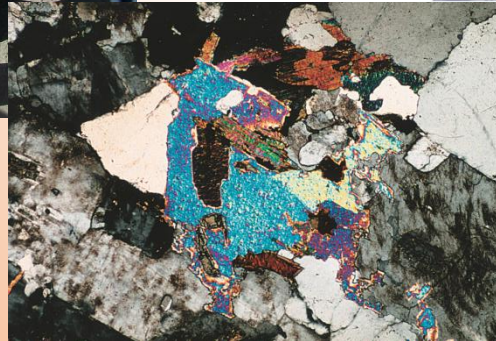

Dělníci v lomech

Matulovy lomy

Jak vzniká kostka
Ctětínek

Matulovy lomy

Každý ví, že
žula = křemen, slída, živec

Vápenec ze Železných hor na sochy, na vápno (stáří: prvohory – silur, devon)

Vápenec jak ho
neznáte

Vápenný Podol
poslední skála

Lom Prachovice
ordovik, silur, devon

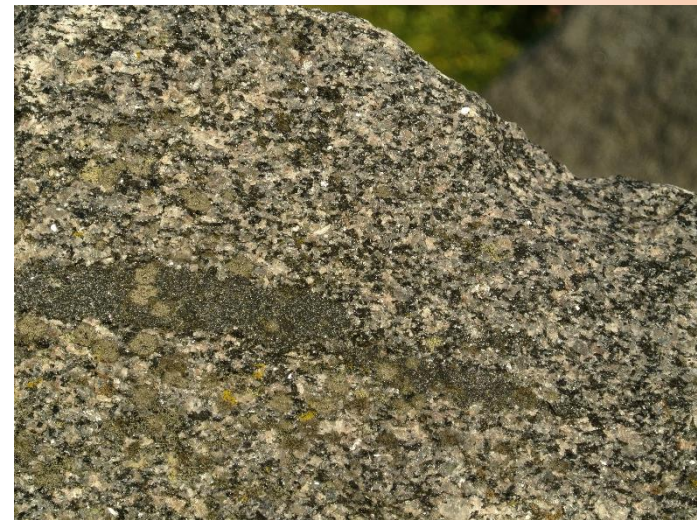
Poznáte valchu?

CHRUDIM

Po čem šlapeme?

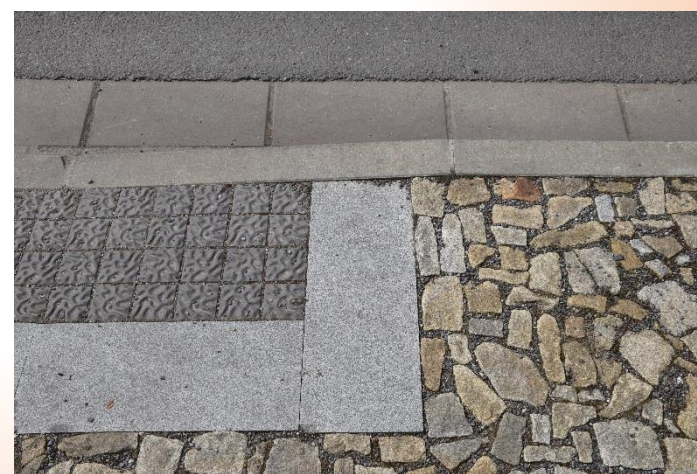
Staré dlažby:
co nanasla Chrudimka
žuly
ruly
křemenec
gabro

Patníky
ze Švihova

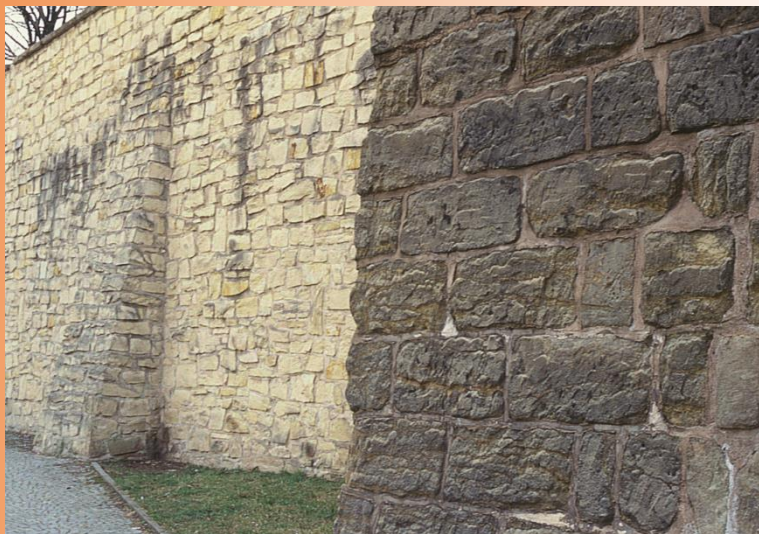
Nové schody ze žuly
od Matuly přes starou
dlažbu z řeky
Chrudimky,
kolem pískovců ze
Škrovádu, na kostky
z Prosetína

Nová dlažba
žula z Dešné a
Srní,
i z roztaveného
čediče

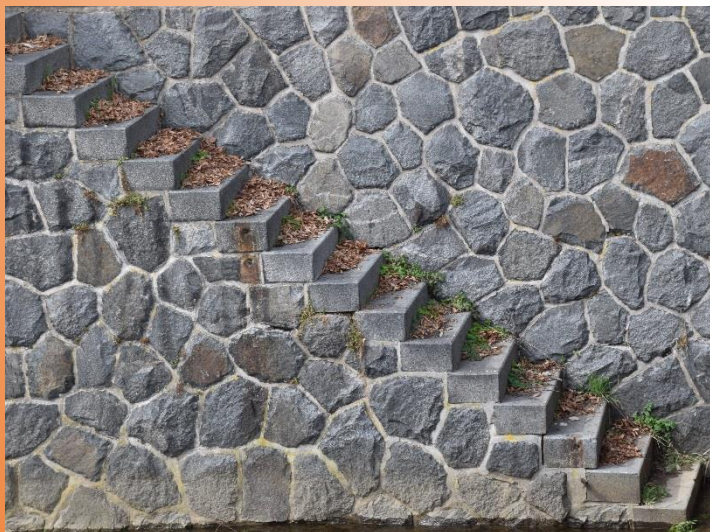
Městské hradby a regulace Chrudimky

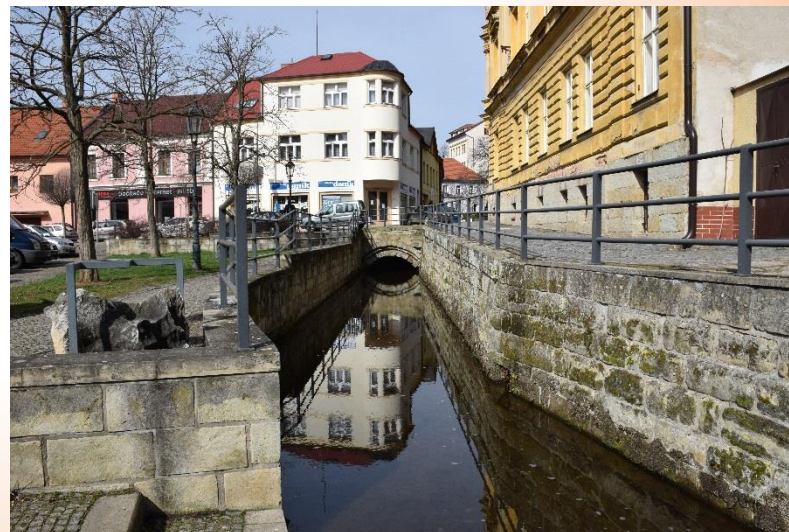
Opuka/pískovec
Příbylov/Škrovád

Kámen a bolest

Kyklopské zdivo
(Libkov?)

Pískovec ze
Škrovádu i Hořic
opuka

Stavbám dominuje pískovec

Kostel Nanebevzetí Panny Marie a
Sloup Proměnění Páně
pískovec ze Škrovádku

Mydlářovský dům
pískovec ze Škrovádku ?

Nové „zábradlí“
pískovec z hořického hřbetu
od Boháňky-Skály

Využití vápence

Oltář v kostele

Obláčkový vápenec
(mramor)
od VápennéhoPodola

Renesance kamene

travertin ze Spiše
žula z Finska

tašky
a beton

i sypaný kámen
je krásný

žuly všech barev

Díky za pozornost

Lomař a kameník.

Lomař¹ (skalník), láme kámen v lomu² (lomnici, kamenici) ocelovým klínem³, sochořem⁴ a perlikem.⁵

Der Steinbrecher und der Steinmetz.

Der Steinbrecher¹ bricht im Steinbruche² mittelst eines Stahlkeiles³, eines Hebeles⁴ und Hammers⁵ Steine.

57.

Jestliže skála tvrdá jest, provrtá ji vrtadlem, a vloží do díry prach, který zapálen jsa, skálu trhá.⁶

Kamení rovná v sáhy⁷; z něho stavějí se domy, nebo se ho užívá k dláždění silnic a ulic.

Wenn der Felsen hart ist, so bohrt er mit einem Steinbohrer ein Loch ein und gibt Schießpulver hinein, welches angezündet den Felsen sprengt⁶.

Die Steine schlichtet er klasterweise⁷; man baut aus ihnen Häuser oder verwendet sie zur Pflasterung von Straßen und Gassen.

Zedník.

Zedník¹ (58) klade základ² a staví z kamene a cihel, jež maltou nabíranou na zednickou lžici³ spo-

Der Maurer.

Der Maurer¹ (58) legt den Grund² und führt aus Steinen und Ziegeln, welche er mit Mörtel mittelst der

58.

juje, zdi⁴ (stěny) a klene sklepy⁵; tak povstávají rozličná stavení, jako: kostely, domy, továrny, chlévy, stodoly, kolny atd.

Mauerkelle³ verbindet, Mauern⁴ (Wände) auf und überwölbt die Keller⁵; so entstehen verschiedenartige Gebäude, Kirchen (Tempel), Häuser, Fabriken, Viehställe, Scheu-